

Konvensjonen om barnets rettigheter

Distr.: GENERELL
4. juli 2018

Original: Engelsk

Komiteen for barnets rettigheter

Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport*

I. Innledning

1. Komiteen behandlet Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport (CRC/C/NOR/5-6) på sitt 2296. og 2297. møte (se CRC/C/SR.2296 og 2297), som ble holdt 23. og 24. mai 2018, og vedtok disse avsluttende merknadene på sitt 2310. møte, som ble holdt 1. juni 2018.

2. Komiteen takker for framleggelsen av partens kombinerte femte og sjette periodiske rapport og de skriftlige svarene på listen over spørsmål (CRC/C/NOR/Q/5-6/Add.1), som har gitt en bedre forståelse av situasjon for barns rettigheter i staten. Komiteen uttrykker tilfredshet med den konstruktive dialogen den har hatt med partens tverrsektorielle høynivådelegasjon.

II. Gjennomførte oppfølgingstiltak og oppnådd framgang hos parten

3. Komiteen gleder seg over framgangen parten har oppnådd på ulike områder, herunder ratifikasjonen av eller tiltredelse til internasjonale instrumenter, særlig ratifikasjonen av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (3. juni 2013) og den valgfrie protokollen til FNs konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (27. juni 2013). Komiteen merker seg med tilfredshet de lovgivningsmessige, institusjonelle og politiske tiltak som er vedtatt for å gjennomføre konvensjonen, særlig innføringen av en bestemmelse om barns rettigheter i Grunnloven (2014), den nye likestillings- og diskrimineringsloven (2018), endringer i opplæringsloven (2017) og programmet Sjumilssteget, hvis formål er å gjennomføre konvensjonen på lokalt nivå. Den gleder seg videre over den innsatsen som er gjort for å øke likestillingen mellom kjønnene og bekjempe diskriminering mot barn i ulike kategorier.

III. De viktigste områdene der komiteen har innvendinger og anbefalinger

4. Komiteen minner parten om at alle rettighetene nedfelt i konvensjonen er udelelige og gjensidig avhengige, og understreker viktigheten av alle anbefalingene i disse avsluttende merknadene. Komiteen ønsker å henlede partens oppmerksomhet på anbefalingene vedrørende følgende områder, med hensyn til hvilke det må treffes hastetiltak: uavhengig

* Vedtatt av komiteen i dens syttiåttende sesjon (14. mai–1. juni 2018).

overvåking (art. 8), ikke-diskriminering (art. 12), seksuell utnyttning og misbruk (art. 18), barn fratatt sitt familiemiljø (art. 21), psykisk helsetilbud (art. 26) og asylsøker- og flyktningbarn (art. 32).

A. Generelle gjennomføringstiltak (art. 4, 42 og 44 nr. 6)

Omfattende politikk og strategi

5. Komiteen merker seg med tilfredshet tjenestene som tilbys av lokale myndigheter, men anbefaler at parten øker sin innsats for å avskaffe regionale forskjeller i tjenestetilbudet, og at eventuelle planer eller tiltak for å øke lokale myndigheters selvstyre ledsages av klare retningslinjer for å sikre at tjenestene er av like høy kvalitet overalt i staten.

Tildeling av ressurser

6. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 19 (2016) om offentlig budsjettering for å realisere barns rettigheter anbefaler komiteen at parten

- (a) gjennomfører en omfattende vurdering av budsjettbehovene for barn, med særlig vekt på barn i sårbare og marginaliserte situasjoner
- (b) tildeler tilstrekkelige budsjettressurser, i samsvar med artikkel 4 i konvensjonen
- (c) i betydelig grad styrker sin innsats for å sikre at hver kommune blir tildelt de midlene de trenger for å oppfylle sine forpliktelser når det gjelder å gjennomføre barns rettigheter
- (d) tildeler øremerkede midler til lokale myndigheter istedenfor å gi rammetilskudd, for å sikre at midler tiltenkt realiseringen av barns rettigheter brukes på en adekvat måte, til det tiltenkte formålet

Uavhengig overvåking

7. Komiteen gleder seg over at det i 2015 ble etablert en nasjonal institusjon for menneskerettigheter, og at landet overholder prinsippene for statusen til nasjonale institusjoner for menneskerettigheter (Paris-prinsippene). Den gleder seg også over tilleggsmidlene bevilget til Barneombudet. Den er imidlertid bekymret over at det ikke finnes noen institusjon som har som oppgave å motta klager på brudd på barnets rettigheter.

8. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 2 (2002) om rollen til uavhengige nasjonale institusjoner for menneskerettigheter i arbeidet for å fremme og beskytte barnets rettigheter, og i tråd med sine tidligere anbefalinger (CRC/C/NOR/CO/4, pkt. 14), anbefaler komiteen at parten treffer tiltak for å sikre at Barneombudet og/eller den nasjonale institusjonen for menneskerettigheter blir gitt oppgaven å motta, undersøke og ta opp klager fra barn, på alle områder som vedrører dem, på en barnesensitiv måte.

Datainnsamling

9. Komiteen gleder seg over at det foreligger disaggregerte data om et betydelig antall spørsmål, men oppfordrer parten til å øke sin innsats for å sikre at systemet for innsamling av data muliggjør innsamling av disaggregerte data relatert til alle områder av konvensjonen. I dette henseendet anbefaler komiteen at parten disaggregerer data etter etnisitet, siden fraværet av slike data hindrer parten i å få den kunnskapen som trengs for å måle diskriminering på grunnlag av etnisitet og utarbeide tiltak mot slik diskriminering, særlig når det gjelder barn utsatt for kryssende former for diskriminering.

Spredning, bevisstgjørende arbeid og opplæring

10. Komiteen merker seg med tilfredshet den innsatsen som er gjort for å gi relevante fagfolk opplæring om konvensjonen. Men gitt at opplæringen som gis, fortsatt ikke fullt ut dekker alle yrkesgrupper og ikke er systematisk, og at kunnskapen om

barnets rettigheter i relevante yrkesgrupper fortsatt er utilstrekkelig, anbefaler komiteen, i tråd med sine tidligere anbefalinger (CRC/C/NOR/CO/4, pkt. 18), at

- (a) undervisning om konvensjonen blir en del av skolens læreplaner på alle nivåer
- (b) parten viderefører og styrker den systematiske spredningen av relevant informasjon til og opplæring av alle yrkesgrupper som arbeider for og med barn, herunder barnehagepersonell, helsepersonell, sosialarbeidere og rettshåndhevere
- (c) bevissthet om barns rettigheter økes i politiske organer og i kommunal forvaltning

B. Generelle prinsipper (art. 2, 3, 6 og 12)

Ikke-diskriminering

11. Komiteen gleder seg over framgangen parten har gjort med å vedta lover til bekjempelse av diskriminering mot barn, men merker seg med bekymring at

- (a) jenter noen ganger framstilles på en overseksualisert og objektiverende måte i mediene
- (b) barn med innvandrerbakgrunn er utsatt for diskriminering og ofte står overfor vanskeligheter på skolen som undervisningspersonalet ikke har tilstrekkelig opplæring til å gjøre noe med
- (c) barn som ikke lever opp til kjønnsstereotyper, utsettes for diskriminering, mobbing og trusler, og vold

12. **Komiteen anbefaler at parten**

- (a) setter av ressurser til forskning på de underliggende årsakene til og de mulige virkningene av overseksualiserte framstillinger av jenter i mediene og de mulige forbindelsene mellom seksualisering og pornografi og de underliggende årsakene til kjønnsbasert vold, særlig med hensyn til jenter, i tråd med komiteens anbefaling om avskaffelse av diskriminering mot kvinner (CEDAW/C/NOR/CO/9, pkt. 23 bokstav c)
- (b) forsker på, og utvikler konkrete tiltak som kan avhjelpe, de særlige vanskelighetene og formene for diskriminering mange barn med innvandrerbakgrunn står overfor, og gir lærere opplæring i dette, og inkluderer resultatene av den pågående undersøkelsen om levekårene for norskfødte barn av innvandrerforeldre i sin sjuende periodiske rapport til komiteen
- (c) utarbeider en ny handlingsplan for fremming av likestilling mellom kjønnene og forebygging av etnisk diskriminering
- (d) treffer bevisstgjørende tiltak for å fremme toleranse og åpenhet om manglende samsvar med kjønnsstereotyper og om skadevirkningene av sosial kontroll, rettet mot offentligheten generelt, i tillegg til bevisstgjøringskampanjer spesielt rettet mot barn

Barnets beste

13. Komiteen anbefaler, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn, at parten styrker sin innsats for å

- (a) etablere klare kriterier angående barnets beste for alle myndigheter som treffer beslutninger som berører barn
- (b) sikre at denne rettigheten blir behørig innarbeidet og tolket og anvendt konsekvent i alle lovgivningsprosesser, forvaltningssaker og rettssaker, og i all politikk, alle programmer, alle prosjekter og alt internasjonalt samarbeid som er av relevans for og har innvirkning på barn

Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening

14. Komiteen merker seg med tilfredshet at partens regelverk for en stor del er i tråd med prinsippene nedfelt i artikkel 12 i konvensjonen, men anbefaler at parten

- (a) øker sin innsats for å styrke overholdelsen i praksis av barnets rett til å bli hørt, særlig når det gjelder barn som i større grad risikerer utestenging i dette henseendet, som for eksempel barn med nedsatt funksjonsevne, yngre barn og innvandrers-, asylsøker- og flyktningbarn
- (b) sikrer at relevante fagfolk får regelmessig opplæring om realisering av en alderstilpasset, meningsfylt og myndiggjort deltakelse for barn i beslutninger som berører livene deres, og gjør foreldrene oppmerksomme på den positive virkningen det har å respektere barnets mening
- (c) styrker realiseringen av barnets rett til å bli hørt i asyl- og utvisningssaker som berører barn, særlig med hensyn til yngre barn, og sikrer at barn får mulighet til å bli hørt hver for seg i alle saker som berører dem
- (d) sikrer at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd
- (e) øker sin innsats for å sikre meningsfylt deltakelse for barn i ungdomsråd eller andre fora som er tilgjengelige for alle barn i alle kommuner, retter oppmerksomheten mot forskjeller i dette henseendet og vurderer å kreve at hver kommune gjør deltakelse i slike fora eller andre typer deltakelsesorganer tilgjengelig for barn

C. Sivile rettigheter og friheter (art. 7, 8 og 13–17)

Statsborgerskap

15. Komiteen anbefaler, idet den merker seg mål 16.9 i FNs bærekraftsmål, om sikring av juridisk identitet for alle, herunder fødselsregistrering, og i tråd med anbefalingen fra FNs menneskerettighetskomité (CCPR/C/NOR/CO/7, pkt. 35), at parten

- (a) etablerer alle beskyttelsestiltak som er nødvendige for å sikre at alle barn som er født i staten, har rett til et statsborgerskap ved fødselen hvis barnet ellers ville blitt statsløs
- (b) gir en spesifikk definisjon av statsløshet i loven, i tråd med internasjonale standarder

D. Vold mot barn (art. 19, 24 nr. 3, 28 nr. 2, 34, 37 bokstav a og 39)

Overgrep og omsorgssvikt

16. Komiteen merker seg med tilfredshet de mange lovgivningsmessige og politiske tiltak parten har truffet for å forebygge og avhjelpe vold mot barn, men anbefaler, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 8 (2006) om barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, og mål 16.2 i FNs bærekraftsmål, om stans av overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn, at parten

- (a) øker sin innsats for å fremme positive, ikke-voldelige og deltakelsesorienterte former for barneoppdragelse og disiplin, med deltakelse fra mediene og ved at det gis tilbud om informasjonsmøter for foreldre og vordende foreldre om dette emnet og om ulovligheten av vold mot barn
- (b) sikrer at barn har tilgang til en døgnåpen hjelpetelefon og til andre rapporteringsmuligheter, som for eksempel spesielt utpekt og opplært personale, for eksempel skolehelsesøstre, som man kan henvende seg til i fortrolighet, og spesielle serviceskranker på kommunalt nivå, og sikrer at barn får informasjon om disse rapporteringsmulighetene

(c) i lys av informasjon komiteen har blitt forelagt, som viser at elever fra tid til annen har vært utsatt for vold fra voksne på skolen, undersøker forekomsten av vold og trusler fra undervisnings- og skolepersonalets side og utarbeider og gjennomfører en nulltoleransepolitikk for å sikre at alle anklager om vold blir behørig undersøkt

(d) sikrer at barn som er offer for vold og overgrep får tilstrekkelig støtte på kommunalt nivå, og styrker kommuners muligheter i det henseendet

Seksuell utnyttning og misbruk

17. Komiteen merker seg med tilfredshet tiltakene parten har truffet for å forebygge og bekjempe seksuell utnyttning og misbruk av barn, herunder ved å styrke reglene om seksuelt misbruk og utnyttning av barn i den nye straffeloven. Komiteen er imidlertid bekymret over at gjeldende handlingsplaner ikke i tilstrekkelig grad fokuserer på farene barn utsettes for på nettet. Den er spesielt bekymret over

(a) den særlige sårbarheten for seksuelt misbruk og utnyttning som jenter har, og i ekstra stor grad samiske jenter, jenter med nedsatt funksjonsevne, enslige barn, barn som tilhører minoriteter, og barn som lever i fattige husholdninger og husholdninger med høyt alkoholbruk

(b) at mangelen på fritt samtykke ikke er kjernen i definisjonen av voldtekt i paragraf 291 i straffeloven, som gjelder for barn over 14 år, noe Komiteen for avskaffelse av diskriminering mot kvinner og FNs menneskerettighetskomité allerede har uttrykt bekymring over (CEDAW/C/NOR/CO/9, pkt. 24 bokstav g, og CCPR/C/NOR/CO/7, pkt. 15 bokstav b)

(c) den rapporterte økningen i seksuelt misbruk og utnyttning av barn på nettet, herunder grooming, seksuell utpressing og barnepornografi

(d) den rapporterte trenden med underrapportering av seksuelt misbruk av barn, særlig når offeret er gutt

(e) tilfeller av seksuelt misbruk og utnyttning av barn begått av personer under 18 år

(f) mangelen på disaggregerte data om de ulike formene for seksuelt misbruk og utnyttning av barn

18. Komiteen anbefaler at parten øker sin innsats for å forebygge seksuelt misbruk og utnyttning av barn og fremme rehabilitering og sosial reintegrering av barn som har vært utsatt for dette, og at den

(a) vedtar en konkret handlingsplan for å bekjempe vold mot kvinner og jenter som fokuserer på avskaffelse av voldtekt og andre former for seksuell vold, herunder i det samiske miljøet, og inkluderer konkrete komponenter om forebygging og bekjempelse av seksuelt misbruk og utnyttning som finner sted eller starter på nettet, og øker innsatsen for å forebygge og bekjempe grooming, seksuell utpressing og barnepornografi

(b) øker bevilgningen av menneskelige, tekniske og økonomiske ressurser, herunder til Kripos, for å forbedre beskyttelsen av barn som er særlig sårbare for seksuelt misbruk og utnyttning

(c) endrer paragraf 291 i straffeloven slik at mangelen på fritt samtykke blir kjernen i definisjonen av voldtekt

(d) gjennomfører bevisstgjøringskampanjer for å oppmuntre til rapportering, med konkrete komponenter rettet mot ofre som er gutter, og sikrer tilgjengelige, konfidensielle, barnevennlige og effektive rapporteringskanaler

(e) forsker på, og utvikler konkrete tiltak for å forebygge, barns seksuelle misbruk og utnyttning av andre barn, og sikrer at gjerningspersoner får spesifikk behandling

(f) sikrer at data som samles inn om seksuelt misbruk og utnyttning av barn, blir disaggregert etter alder, kjønn, funksjonsnedsettelse, geografi, etnisk og nasjonal opprinnelse og sosioøkonomisk bakgrunn, og forbedrer politikk på grunnlag av resultatene av disse dataene

- (g) akselererer sin innsats med å ratifisere Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og misbruk

Skadelig praksis

19. Komiteen gleder seg over innsatsen parten har gjort for å forebygge skadelig praksis, herunder ved å vedta Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020), men anbefaler at parten

- (a) utarbeider bevisstgjøringskampanjer og -programmer rettet mot religiøse miljøer som praktiserer barneekteskap, om barneekteskaps skadevirkninger på jenters fysiske og psykiske helse og velferd
- (b) gjennomfører bevisstgjøringskampanjer rettet mot barn om hvordan de kan søke hjelp hvis de frykter at de vil bli sendt utenlands for å bli utsatt for kjønnslemlestelse eller barneekteskap, og om hvordan de kan tiltrekke seg oppmerksomhet fra grensepersonell

E. Familiemiljø og alternativ omsorg (art. 5, 9–11, 18 nr. 1 og nr. 2, 20, 21, 25 og 27 nr. 4)

Barn fratatt sitt familiemiljø

20. Komiteen merker seg med tilfredshet innsatsen parten har gjort, særlig gjennom sine barneverntjenester, for å sikre at alle barn vokser opp i et miljø som er sikkert og bidrar til en sunn utvikling, men er bekymret over

- (a) rapporter om at barn kan ha blitt skilt fra sine familier uten at det har vært til barnets beste
- (b) bruk av tvang i noen saker der barn skilles fra sine familier
- (c) de betydelige forskjellene mellom fylkene når det gjelder antallet plasseringer utenfor hjemmet
- (d) søsken som blir skilt fra hverandre når de plasseres i alternativ omsorg
- (e) utilstrekkelig overvåking av situasjonen for barn som er plassert i alternativ omsorg
- (f) at barn fra minoritetsgrupper som er plassert i alternativ omsorg, står i fare for å miste forbindelsen med sin opprinnelige kultur og sitt opprinnelige språk
- (g) utilstrekkelig kommunikasjon og informasjonsutveksling mellom barneverntjenester og familier, særlig innvandrerfamilier
- (h) utilstrekkelig støtte til barn av innsatte foreldre

21. Idet den henleder partens oppmerksomhet på Retningslinjer for alternativ omsorg for barn, understreker komiteen at økonomisk og materiell fattigdom – eller forhold som direkte og unikt kan tilskrives slik fattigdom – aldri bør være den eneste begrunnelsen for å fjerne et barn fra foreldrenes omsorg, for å ta et barn under alternativ omsorg eller for å forhindre et barns sosiale reintegrering. I dette henseendet anbefaler komiteen at parten

- (a) sikrer at alle former for adskillelse av barn fra deres foreldre alltid er til barnets beste, herunder ved
- (i) å gjennomgå gjeldende praksis for plasseringer utenfor hjemmet, fratakelse av foreldrerettigheter og begrensning av kontaktrettigheter, for å sikre at slike drastiske trinn bare brukes som en siste utvei, er basert på barnets behov og barnets beste og er gjenstand for tilstrekkelige sikkerhetsforanstaltninger, med særlig vekt på barn av romfamilier, som, ser det ut til, uforholdsmessig ofte blir skilt fra sine familier
- (ii) å sikre at alle kommuner følger de samme kriteriene for plasseringer utenfor hjemmet

- (iii) å gi foreldrene den støtten som skal til for å unngå at de blir skilt fra barna sine
- (b) gjennomgår prosedyrene for fjerning av barn i akutte tilfeller og legge til rette for en mer sensitiv tilnærming, sikrer at det ikke brukes noen form for tvang, og sørger for regelmessig opplæring til relevante fagfolk i det henseendet
- (c) forsker på årsakene bak de betydelige forskjellene mellom fylkene når det gjelder barn som er gjenstand for tiltak med alternativ omsorg og akuttplasseringer
- (d) sikrer at søsken ikke skilles fra hverandre når de plasseres i alternativ omsorg
- (e) sikrer periodisk gjennomgang av plasseringen av barn i fosterhjem og institusjoner og overvåker kvaliteten på omsorgen der, herunder ved å sørge for tilgjengelige kanaler for rapportering og avhjelp av dårlig behandling av barn
- (f) treffer de tiltakene som er nødvendige, herunder tilstrekkelig opplæring av personell, for å sikre at barn fra urfolksgrupper eller nasjonale minoritetsgrupper som plasseres i alternativ omsorg, lærer om og beholder forbindelsen til sin opprinnelige kultur
- (g) forbedrer kommunikasjonen og informasjonsutvekslingen mellom barneverntjenester og familier, særlig innvandrerfamilier

Barn av innsatte foreldre

22. Komiteen anbefaler at parten sikrer at barn av innsatte foreldre får tilstrekkelig psykologisk behandling og sosial støtte.

F. Funksjonsnedsettelse, grunnleggende helse og velferd (art. 6, 18 nr. 3, 23, 24, 26, 27 nr. 1–nr. 3 og 33)

Barn med nedsatt funksjonsevne

23. Komiteen gleder seg over innsatsen parten har gjort for å innføre en menneskerettighetstilnærming til nedsatt funksjonsevne og for å styrke sosial inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne, herunder gjennom bestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven som utvider plikten til universell utforming til informasjons- og kommunikasjonsteknologi i utdanningssektoren. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 9 (2006) om rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne anbefaler komiteen at parten

- (a) ytterligere øker sin innsats for å bekjempe vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn med nedsatt funksjonsevne, herunder gjennom forskning på formene for og hyppigheten av volden barn med nedsatt funksjonsevne utsettes for, og sikrer at barn med nedsatt funksjonsevne, særlig de med intellektuelle funksjonsnedsettelse, har tilgjengelige og egnede rapporteringskanaler til rådighet
- (b) sikrer at alle tilfeller av vold, herunder seksuell vold, mot barn med nedsatt funksjonsevne blir systematisk registrert av myndighetene, og at barn som er ofre for dette, har tilstrekkelig tilgang til oppreisningstiltak og støttetjenester
- (c) ytterligere styrker innsatsen for å forebygge institusjonalisering og avskaffer muligheten for institusjonalisering uten barnets og/eller foreldrenes samtykke
- (d) i lys av utfallet av rapporten av 1. april 2018 om inkluderende utdanning fra ekspertgruppen for barn og unge som trenger spesiell tilpasning, sikrer at den inkluderende utdanningen blir mer inkluderende, mer tilpasset behovene til barn med nedsatt funksjonsevne og oppnår bedre resultater, med høyere kvalitet
- (e) sikrer at inkludering prioriteres framfor plassering i spesialundervisningsinstitusjoner eller -klasser, øker opplæringen og utnevnelsen av spesiallærere og fagfolk som kan gi individuell støtte i inkluderende klasser, og forbedrer skolers fysiske tilgjengelighet

(f) ytterligere øker støtten som gis til foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne og fjerner hindrene mot tilgang til støtte, som, etter sigende, særlig berører barn fra familier fra etniske minoritetsgrupper, og avskaffe forskjellene mellom kommuner når det gjelder tilbudet om personlig assistanse

Helse og helsetjenester

24. Komiteen merker seg med tilfredshet økningen i midlene til helsestasjoner og skolehelsetjenester. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 15 (2013) om barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandarden anbefaler komiteen at parten

(a) sikrer at kommunene tildeles tilstrekkelige midler til helsetjenester for barn, på grunnlag behovet i den enkelte kommune

(b) sikrer at mottak for barn som har blitt offer for vold og seksuelt misbruk, har en klart definert organisasjonsstruktur, slik at det garanteres at barna omgående blir viet oppmerksomhet

(c) gir barn som har irregulær bostedsstatus umiddelbar tilgang til helseinstitusjoner slik at de kan motta nødvendig behandling, uavhengig av vurderinger angående utreisedato

Psykisk helsetilbud

25. Komiteen merker seg med bekymring at

(a) ressursene som er tildelt sektoren psykisk helse er utilstrekkelige, særlig i lys av den rapporterte økningen i antallet barn som trenger slike tjenester

(b) noen transkjønnede barn og noen barn i mottak, utviser suicidale tendenser

(c) selv om det har funnet sted forbedringer i dette henseendet, er antallet barn som får diagnosen ADHD, fortsatt relativt høyt, særlig blant gutter

26. Komiteen anbefaler at parten

(a) setter av tilstrekkelige ressurser til sektoren psykisk helse, både generelt og etter behovet i hver enkelt kommune

(b) undersøker årsakene til suicidale tendenser, særlig blant transkjønnede barn og barn i mottak, og sikrer at det utarbeides tiltak for å forebygge slike tendenser, og at helsepersonell får tilstrekkelig opplæring i dette henseendet

(c) forbedrer diagnostiseringen av psykiske helseproblemer blant barn og sikrer at alle ADHD-diagnoser revurderes, at egnet ikke-medisinsk, vitenskapelig basert psykiatrisk rådgivning og spesialisthjelp til barn, deres foreldre og lærere gis prioritet over foreskrivning av legemidler når ADHD og andre atferdstilstander skal avhjelpes, idet det rettes særlig oppmerksomhet mot gutter, og at foreldre og barn får informasjon om de negative bivirkningene av behandlinger med sentralstimulerende midler og om ikke-medisinske behandlinger

Miljørettet helsevern

27. I lys av partens utnytting av fossilt brensel anbefaler komiteen at den øker sitt fokus på alternativ energi og etablerer beskyttelsestiltak for å beskytte barn, både i staten og i utlandet, mot de negative virkningene av fossilt brensel

Levestandard

28. Komiteen merker seg innføringen av strategien «Barn som lever i fattigdom (2015–2017)», men henleder, i lys av den eksisterende barnefattigdommen, partens oppmerksomhet på mål 1.3 i FNs bærekraftsmål, om innføring av nasjonalt tilpassede velferdsordninger for alle, og anbefaler at parten setter av mer ressurser til bekjempelse av barnefattigdom, herunder ved å øke satsene for barnetrygd og justere dem i samsvar med lønnsveksten.

G. Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (art. 28–31)

Utdanning, herunder yrkesfaglig opplæring og veiledning

29. I lys av komiteens generelle kommentar nr. 1 (2001) om utdanningens formål, og mål 4.7 i FNs bærekraftsmål, om sikring av at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, anbefaler komiteen at parten

(a) øker sin innsats for å gjennomføre en nulltoleransetilnærming til diskriminering på grunnlag av rase, migrasjonsstatus, seksuell orientering eller kjønnsidentitet i skolesammenheng ved å utvide anvendelsesområdet for denne tilnærmingen til å omfatte privatskoler, og ved å sikre at alle skolens medarbeidere får periodisk opplæring om likestilling og kjønnsidentitet, at alle former for diskriminering tas tak i, og at elevene får medborgerskapsopplæring om viktigheten av og metodene for bekjempelse og rapportering av diskriminering. Parten bør også utarbeide en ny handlingsplan for fremming av likestilling mellom kjønnene og forebygging av diskriminering på etnisk grunnlag

(b) viderefører sin innsats for å bekjempe mobbing og øke bevisstheten om mobbingens skadevirkninger, med særlig vekt på forebygging av digital mobbing og på hvordan barn kan forsvare seg mot digital mobbing, innfører obligatoriske elementer i skolens læreplaner på alle utdanningsnivåer om toleranse for mangfold, ferdigheter innen ikke-voldelig konfliktløsning og skjønnsom og sikker bruk av Internett, fortsetter å bygge læreres og skolepersonells kompetanse i det henseendet og sørger for at skoler gjennomfører spesielle informasjonsmøter for foreldre om disse spørsmålene

Hvile, fritid, rekreasjon og kulturelle og kunstneriske aktiviteter

30. Komiteen gleder seg over Fritidserklæringen, som gjør at norske barn kan delta gratis i en aktivitet på fritiden. Den henleder partens oppmerksomhet på sin generelle kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet, og anbefaler at parten gir barn med begrensede økonomiske midler, barn med nedsatt funksjonsevne, barn med minoritetsbakgrunn og barn fra isolerte trossamfunn bedre tilgang til trygge, tilgjengelige, inkluderende rom for lek og rekreasjonsaktiviteter.

H. Spesielle beskyttelsestiltak (art. 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 bokstav b–d og 38–40)

Asylsøker- og flyktningbarn og barn i migrasjonssituasjoner

31. Komiteen gleder seg over partens integreringsinnsats når det gjelder flyktningbarn og deres familier, som for eksempel innsatsen knyttet til tilgang til utdanning. Komiteen er imidlertid bekymret over

(a) økningen i bruken av midlertidige oppholdstillatelser for enslige asylsøkerbarn og fraværet av et system for automatisk revurdering av saker som involverer enslige barn med midlertidig oppholdstillatelse, som får slike barn til å frykte at søknaden deres om permanent opphold vil bli avslått, noe som er en vesentlig årsak til det relativt høye antallet barn som forsvinner fra mottak

(b) barn som har forsvunnet fra mottak, og som dermed er særlig sårbare for å bli ofre for menneskehandel og prostitusjon

(c) at barn i strid med *non-refoulement*-prinsippet sendes tilbake til land der rettighetene deres står i stor fare for å bli brutt

(d) vesentlig variasjon mellom mottak når det gjelder levekår, som for eksempel tilgang til tilstrekkelig mat og næring

(e) rapporter om barn i mottak som ofte er fraværende fra skolen, og som ofte lider av psykiske helseproblemer som resulterer i selvpåført skade

- (f) muligheten for å internere barn i opptil ni dager før de uttransporteres
- (g) at det gis utilstrekkelig omsorg til enslige barn i noen kommuner, og at barn fra 15 år og oppover ikke får omsorg av samme kvalitet som barn under 15 år

32. i lys av sin generelle kommentar nr. 6 (2005) om behandling av enslige barn og enslige barn med følgepersoner utenfor deres opprinnelige hjemland, og felles generell kommentar nr. 3 (2017) fra Komiteen for vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier og nr. 22 (2017) fra Komiteen for barnets rettigheter om de generelle prinsippene angående barns menneskerettigheter i forbindelse med internasjonal migrasjon, anbefaler komiteen at parten

- (a) vurderer å etablere et system for automatisk å revurdere midlertidige oppholdstillatelser for enslige barn og å utstede oppholdstillatelser av lengre varighet
- (b) retter oppmerksomheten mot ytterligere underliggende årsaker til at barn forsvinner fra mottak
- (c) øker sin innsats for å lete etter savnede barn, gir dem den nødvendige beskyttelsen og oppreisningen og sikrer at gjerningspersonene, hvis det er snakk om kriminelle handlinger, blir stilt for retten
- (d) ikke under noen omstendighet sender barn og deres familier tilbake til land der det er fare for uopprettelig skade på barnet, som for eksempel, men ikke på noen måte begrenset til, slike ting som er behandlet under artikkel 6 nr. 1 og artikkel 37 i konvensjonen
- (e) bare plasserer barn og deres familier i mottak i så kort tid som mulig og setter av mer menneskelige, tekniske og økonomiske ressurser til mottak for å sikre tilstrekkelige forhold for barn under deres opphold i mottaket og særlig for å sikre at de beskyttes mot vold, at deres behov når det gjelder psykisk helse, blir vurdert, og at de har tilgang til næringsrik mat
- (f) sikrer at barn ikke under noen omstendighet interneres på grunnlag av immigrasjonsstatus
- (g) sikrer at enslige barn i alle kommuner, herunder enslige barn over 15 år, får omsorg av god kvalitet

Barn som tilhører en minoritetsgruppe, og urfolksbarn

33. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 11 (2009) om urfolksbarn og deres rettigheter etter konvensjonen anbefaler komiteen at parten

- (a) håndhever den retten alle samiske barn i skolealder har til å få opplæring på samisk, og sikrer at den nye opplæringsloven i betydelig grad styrker deres rettigheter, uavhengig av barnets bostedsstatus
- (b) forsker på vold mot og seksuelt misbruk av barn i den samiske befolkningen, utarbeider konkrete tiltak og sikrer at de som har begått slike kriminelle handlinger mot samiske barn, blir stilt for retten
- (c) øker sin innsats for å bekjempe diskriminering, hatefulle ytringer og vold mot samiske barn, rombarn og barn fra andre minoritetsgrupper, herunder konkrete tiltak for å bekjempe de kryssende og mangeartede formene for kjønnsbasert diskriminering som rammer jenter fra minoritetsgrupper, og treffer tiltak for å øke allmennhetens kunnskap om urfolks- og minoritetsgrupper og deres rettigheter

Salg, menneskehandel og bortføring

34. Komiteen gleder seg over innsatsen parten har gjort for å bekjempe handel med barn, herunder ved å styrke reglene om dette i straffeloven, og handlingsplanen mot menneskehandel (2016). Den anbefaler at parten øker sin innsats for å bekjempe handel med barn gjennom kraftige tiltak mot etterspørselen etter slik handel, og at den

- (a) styrker effektiv politikk og effektive prosedyrer for å identifisere og støtte barn som er ofre for menneskehandel og seksuell utnyttning, og barn som står i særlig fare for

å bli ofre for slik kriminalitet, og beskytter barn mot tilleggsfaktorer som kan øke deres sårbarhet for menneskehandel, som for eksempel eksponering for internett uten tilsyn

- (b) gjør en konkret innsats for å avskaffe forskjeller i kommunenes anvendelse av definisjonen av menneskehandel, noe som særlig er nødvendig med hensyn til barn som ennå ikke har opphold i Norge
- (c) setter av ytterligere ressurser til å identifisere dem som har begått slike kriminelle handlinger, og stille dem for retten
- (d) forbedrer koordineringen av hjelpetilbudet til barn som er ofre for menneskehandel
- (e) gjennomfører forskning som gjør at man bedre kan vurdere omfanget av menneskehandel i staten

Rettspleie for mindreårige

35. Komiteen gleder seg over endringene i straffegjennomføringsloven som gjør at man ikke lenger kan bruke isolasjon som disiplinærtiltak. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 10 (2007) om rettighetene til barn som er i konflikt med loven, ber komiteen parten om å bringe sitt rettssystem for mindreårige helt i samsvar med konvensjonen og andre relevante standarder. Særlig anbefaler komiteen at parten

- (a) slutter med forvaring for barn
- (b) sikrer, når frihetsberøvelse ikke kan unngås, at barn ikke holdes i forvaring sammen med voksne, verken under varetekt og etter domfellelse, og, i tråd med komiteens tidligere anbefalinger, trekker tilbake forbeholdet mot artikkel 10 nr. 2 bokstav b. og nr. 3 i Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter med hensyn til plikten til å holde unge personer og unge lovovertredere adskilt fra voksne (CRC/C/NOR/CO/4, pkt. 7)
- (c) styrker beskyttelsestiltakene som sikrer at isolasjon som forebyggende tiltak unngås i så stor grad som mulig
- (d) foretar de lovendringene som skal til for at også asylsøkerbarn kan idømmes ungdomsstraff

Oppfølging av komiteens tidligere avsluttende merknader og anbefalinger om den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi

36. Komiteen merker seg med tilfredshet partens innsats for å gjennomføre komiteens anbefalinger fra 2005 om partens rapport under den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi (09378), men anbefaler at parten

- (a) bringer sin straffelov helt i samsvar med den valgfrie protokollen, herunder ved å sikre at den eksplisitt forbyr salg av barn
- (b) tar i bruk sanksjoner mot kjøp av seksuelle tjenester fra barn og mot aktiviteter som involverer barnepornografi, som tar hensyn til disse lovbruddenes alvorlige karakter
- (c) vedtar særskilte lovbestemmelser om Internett-leverandørers plikter med hensyn til barnepornografi på nett
- (d) opphever kravet om dobbel straffbarhet for ekstraterritoriell jurisdiksjon for lovbrudd relatert til den valgfrie protokollen
- (e) foretar de lovendringene som skal til for å sikre at barn som har vært offer for seksuell utnyttning i utlandet og i forbindelse med reiser og turisme, også kan fremme krav etter skadeserstatningsloven

Oppfølging av komiteens tidligere avsluttende merknader og anbefalinger om den valgfrie protokollen om barn i væpnet konflikt

37. Komiteen merker seg med tilfredshet partens innsats for å gjennomføre komiteens anbefalinger fra 2007 om partens rapport under den valgfrie protokollen om barn i væpnet konflikt (CRC/C/OPAC/NOR/CO/1), men anbefaler at parten

- (a) hever den nedre aldersgrensen for frivillige som slutter seg til Heimevernet, fra 16 til 18 år
- (b) sørger for systematisk og periodisk opplæring om den valgfrie protokollen for alle relevante yrkesgrupper som arbeider med og for barn
- (c) treffer egnede bilaterale tiltak for å følge opp asylsøkerbarn som er rekruttert eller brukt under fiendtligheter og har vendt tilbake fra Norge til sine hjemland
- (d) identifiserer barn som er rekruttert eller brukt under fiendtligheter, som bor i staten, og gir dem tilstrekkelig støtte og tilsyn og tilstrekkelig psykologisk og psykiatrisk hjelp

I. Ratifikasjon av den valgfrie protokollen om en kommunikasjonsprosedyre

38. Komiteen anbefaler at parten, for ytterligere å styrke oppfyllelsen av barns rettigheter, ratifiserer den valgfrie protokollen til Konvensjonen om barnets rettigheter om en kommunikasjonsprosedyre.

J. Ratifikasjon av internasjonale menneskerettsinstrumenter

39. Komiteen anbefaler at parten, for ytterligere å styrke oppfyllelsen av barns rettigheter, vurderer å ratifisere følgende sentrale menneskerettsinstrumenter som den ikke er part i ennå:

- (a) Den internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning
- (b) Den internasjonale konvensjon om vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier

K. Samarbeid med regionale organer

40. Komiteen anbefaler at parten samarbeider med Europarådet om gjennomføringen av konvensjonen og andre menneskerettsinstrumenter, både i staten og i andre av Europarådets medlemsstater.

IV. Gjennomføring og rapportering

A. Oppfølging og spredning

41. Komiteen anbefaler at parten treffer alle egnede tiltak for å sikre at anbefalingene i disse avsluttende merknadene gjennomføres fullt ut. Komiteen anbefaler også at den kombinerte femte og sjette rapporten, de skriftlige svarene på listen over spørsmål og disse avsluttende merknadene gjøres bredt tilgjengelig på landets språk.

B. Nasjonal mekanisme for rapportering og oppfølging

42. Komiteen anbefaler at parten etablerer og/eller styrker en nasjonal mekanisme for rapportering og oppfølging som en permanent myndighetsstruktur som har som oppgave å koordinere og utarbeide rapporter til, og delta i, internasjonale og regionale

menneskerettighetsmekanismer, og å koordinere og følge med på nasjonal oppfølging og gjennomføring av traktatforpliktelsene og anbefalingene og beslutningene som kommer fra slike mekanismer. Komiteen understreker at en slik struktur bør være tilstrekkelig og kontinuerlig støttet av egne ansatte og være i stand til systematisk å rådføre seg med den nasjonale institusjonen for menneskerettigheter og sivilsamfunnet.

C. Neste rapport

43. Komiteen ber parten om å legge fram sin sjuende periodiske rapport innen 6. februar 2023, der den tar med informasjon om oppfølgingen av disse avsluttende merknadene. Rapporten bør være i samsvar med komiteens harmoniserte traktatspesifikke rapporteringsretningslinjer, som ble vedtatt 31. januar 2014 (CRC/C/58/Rev.3) og skal ikke overstige 21 200 ord (se resolusjon 68/268 fra FNs hovedforsamling, pkt. 16). Hvis det blir framlagt en rapport som overstiger den fastsatte ordgrensen, vil parten bli bedt om å forkorte rapporten i samsvar med ovennevnte resolusjon. Hvis parten ikke er i stand til å gjennomgå rapporten og framlegge den på nytt, kan det ikke garanteres at rapporten vil bli oversatt slik at den kan behandles av traktatorganet.

44. Komiteen ber også parten om å framlegge et oppdatert kjernedokument, som ikke skal overstige 42 400 ord, i samsvar med kravene til det felles kjernedokumentet i de harmoniserte retningslinjene for rapportering under de internasjonale menneskerettighetstraktatene, herunder retningslinjer om et felles kjernedokument og traktatspesifikke dokumenter (se HRI/GEN/2/Rev.6, kap. I) og punkt 16 i resolusjon 68/268 fra FNs hovedforsamling.